

'גני שרים' - גינוסר

המדרש בב"ר צ"ח כ"ב מסביר את השם 'גינור':

א"ר ברכיה: כל חוף ים של טבריה נקרא כנרת. ולמה הוא קורא אותה גינוסר?
רבנן אמרי: גני שרים. א"ר יהודה בר סימון: על שם 'ומנפתלי שרים אלף'
(דהיי"א יב לה).

ביסוד המדרש עומד ריבוי שמותיה של הכינרת, עובדה המביאה את הדרשן
להקשות - **ולמה הוא קורא אותה גינוסר**. אכן, השם גינוסר כפי שעולה ממקורות
רבים, מתייחס לימת כינרת. אחד מהם מתייחס **לפירותיה**:

כינרת זו גינוסר, ולמה נקרא שמה כינרת? דמתיקי פירא כקלא דכינרי (בבלי,
מגילה ו' ע"א וראה: ירושלמי, מגילה פ"א ה"א).

דרשה זו מתייחסת לפירות הגדלים סביב הכינרת ולמתיקותם של פירותיה.

במקומות מספר מצויין כי **גינור** הוא שמה של בקעה סמוכה לכינרת (מצפון
מערבה). למשל, **גינור וחברותיה** מציינות את העמק שבגליל, הלא היא אחת
מארצות הגליל, שיסודן בחלוקה שנועדה לעגן את דיני ביעור שביעית במציאות
הגיאוגרפית והאקלימית של ארצנו (תוספתא, שביעית ז' י').

מסתבר שעמק זה הניב פירות ששמעם יצא בארץ כולה. הנה, כדי לבאר מהי
עלייה לרגל לשמה קבעו חכמים:

מפני מה אין פירות **גינור** בירושלים? כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים: אלמלא
לא עלינו אלא לאכול פירות גינוסר בירושלים, דיינו (בבלי, פסחים ח' ע"ב).

עוד מי שהפליג בשבחם של פירות אלו הוא יוסף בן מתתיהו, שכותב:

ולאורך יאור **גינור** משתרעת ארץ הנקראת גם היא בשם הזה (עמק, בקעת
גינור) והיא נפלאה בתכונתה וביופיה. ואדמת הארץ הזאת שמנה, ועל כן לא
יחסר בה כל צמח האדמה ויושביה נטעו בה כל מיני מטעים, כי מזג האויר הטוב
נוח לצמחים השונים... (מלחמת היהודים עם הרומאים, ספר ג', ח', מהדורת
שמחוני, עמ' 231).

לענייננו, חשוב מאוד מקור המים שממנו ניוונה ברכת הארץ הזו:

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

ומלבד מזג האויר הטוב, עוד מקור נאמן וחזק מביא ברכה לארץ, הוא הנקרא בפי יושבי המקום כפר-נחום. ויש חושבים את המקור הזה לאחד מעורקי (גידי) יאור מצרים (נילוס) כי הוא מגדל דג כתבנית עורב - המים אשר ביאור אלכסנדריה (שם).

אין זה מענייננו בדיון זה לבחון את מדעיותה של האסמכתא שהביא יוסף לזיקתו של מעיין כפר-נחום לנילוס, די לנו בהטעמת האמונה בדבר קיומו של הקשר הזה!

לעצמה, אין אמונה זו חורגת ממערכת שלמה של אמונות ואגדות בדבר קשרים תת-קרקעיים בין מקורות מים, שעקבותיהן מצויות גם במקורות חז"ל¹. הנקודה המעניינת כאן היא הקשר לנילוס דווקא. מצרים המושקית על ידי הנילוס נתפסה כ**בית השלחין** הגדול של העולם, וכשמתאר המקרא ארץ שלחין שכזו בארץ ישראל הוא מציין: "...כולה משקה... כגן ה' כארץ מצרים..." (בראשית יג ו). לאמר, ההשוואה לגן עדן הקדום שהושקה על ידי ארבעה נהרות פלאיים שֶׁנֶת ערך להקבלה לארץ מצרים. דומה, שבקביעה אודות הקשר שבין בקעת גינוסר לנילוס, יש כדי להקנות אופי מיוחד לחקלאות השלחין באיזור, החורג מבתי השלחין הרגילים של ארץ ישראל. אלה מצטמצמים בדרך כלל למעיינות קטנים ששפיעתם נמוכה, ובבקעת גינוסר ראו קדמונינו תופעה בסדר גודל אחר לגמרי!

הזיקה המיוחדת בין נפתלי לגינוסר עולה מדברי חז"ל על הגרלת התחומין:

טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי. טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר (בבלי, בבא בתרא קכ"ב ע"א).

זו אחת משתי דוגמות לזיקה שבין תחום לשבט. ביטוי אחר לקשר שבין נפתלי לגינוסר מצוי בדרשת פסוק מספר בראשית, אודות ברכת יעקב לנפתלי: **נפתלי אילה שלוחה** (בראשית מט כא) דרשו חז"ל: "מדבר בארצו שכולה בית השלחין" (בראשית רבה צ"ח כ"ב). בביטוי **כולה** יש יותר משמץ של הגזמה, שכן חלקים גדולים של נחלת נפתלי היו בהר (במקרא ידוע הביטוי 'הר נפתלי' - יהושע כ ז) ולא יכלו להיות מושקים במי מעיינות, או במי נהר, ועל כן אופיים בעיקר חקלאות בעל². דומה אם כן, ש**כולה בית השלחין** מתייחס לבתי השלחין המפורסמים של

¹ ראה סיכום קצר במאמרי - מקורותיו התת-קרקעיים של הירדן באגדות הקדמונים, **נקרות צורים** 16, תש"ן.

² המתח בין ההר כארץ **חקלאות בעל** אל מול **חקלאות שלחין** מקופל במקורות רבים במקרא ובדברי חז"ל, המדגישים את ייחוסם של בתי שלחין משמעותיים לאיזורי העמקים דווקא! דומני כי הביטוי המעניין ביותר למתח שבין ההר לעמק ביחס לשלחין מובלע במאמר הבא: "...ולא כחלוקה (של הארץ לשבטים) של העולם הזה חלוקה של עולם הבא. העולם הזה אדם יש לו שדה לבן (תבואה) אין לו שדה פרדס (שלחין), שדה פרדס אין לו שדה לבן. לעולם הבא - אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק..." (בבלי, בבא בתרא קכ"ב ע"א).

הוצאת תבונות מכללת הרצוג

הנחלה סביב לכינרת. המשך הדיון שם, המבאר את הפסוק "מכנרת עד ים הערבה" (דברים ג טז), מתרכז אכן באיזורה של הכינרת ולא בנחלה כולה! זהו אם כן מרכזה החקלאי ופארה של נחלת נפתלי, הגם שאין היא בהכרח רובה מבחינה גיאוגרפית.

כאשר כינו חז"ל את גינוסר **גני שרים** העניקו ביטוי ציורי לנאמר כאן. **שרים**, מתייחס בעקבות הפסוק בדברי הימים - לנפתלי, **וגני** - לחלקות השלחין. אכן, חלקות שלחין אלה המושקות לדעת מי מבין הקדמונים על ידי הנילוס בכבודו ובעצמו, ראויות לכינוי מבהיר יותר מאשר התיאור הפשוט **שכולה שלחין**. אלה **גני שרים** במלוא המלה!

בקעת גינוסר

בחלקו הראשון מפריד המדרש בין שדה הבעל (שדה לבן) לשדה שלחין (פרדס) ואת האיחוד ביניהם הוא שומר לעתיד לבוא. האיחוד זו מוצע על רקע גיאוגרפי - בכל הסביבות, עמק וגם הר יהיו בתי בעל ובתי שלחין.